

پیوستن به جامعه پزشکی

- اجتماعی شدن حرفه‌ای چیست؟
- اجتماعی شدن چگونه ایجاد می‌شود؟
- مفاهیم آن برای معلم پزشکی چیست؟
- معلم چه کاری می‌تواند انجام دهد؟

پزشک شدن و به کسوت پزشکی درآمدن یک فرآیند اجتماعی است و تنها یک فرآیند دانشگاهی و اخذ یک مدرک نیست. فرآیند دانشگاهی گواهی می‌کند که فرد دارای مهارت‌ها و دانش مورد نیاز جهت انجام حرفه پزشکی است، اما فرآیند اجتماعی شدن حرفه‌ای، در فردی ایجاد می‌شود که بتواند از آن دانش‌ها و مهارت‌ها با وظیفه‌شناسی استفاده کرده و نسبت به نیازهای بیماران، جامعه و خویش حساس باشد.

اجتماعی شدن حرفه‌ای چیست؟

اجتماعی شدن حرفه‌ای^۱ رشد ارزشها و الگوهای رفتاری است که فرد را قادر به اجرای نقشی می‌کند که جامعه از صاحب آن حرفه انتظار دارد.

^۱ Professional socialization

پی‌آمد ایده‌آل فرآیند اجتماعی شدن ایجاد «تصویر ذهنی» از خویش¹ است که باعث بروز احساس کفایت شخصی و رضایتمندی در انجام نقش مورد انتظار می‌شود.

اجتماعی شدن نباید منجر به تربیت پزشکان کلیشه‌ای شود که از مدل یا قالب خاصی نقش پذیرفته‌اند، چرا که این یک تلقین است و تفاوت عمده میان تلقین و اجتماعی شدن، گستره‌ای است که در آن اجازه تأثیر ویژگی‌های افراد بر پی‌آمد کار داده می‌شود.

اجتماعی شدن، تعامل اجتماعی خاصی است که در آن دانشجویان و مردمی که در تماس با ایشان هستند، انتظارات خویش و همدیگر را در زمینه پزشکی ارتقاء داده و سعی در پاسخ به آن هستند. سرانجام، پاسخ‌ها به سمت الگوهای رفتاری و روش‌های درک موقعیت‌هایی توسعه می‌یابند که با انتظارات جامعه از نقش پزشک، سازگار است.

جنبه مهم این توضیح از اجتماعی شدن این است که دانشجویان خود بخش فعالی در این فرآیند هستند. دانشجویان صفحات سفیدی نیستند که منتظر باشند تا با یک تصویر حرفه‌ای منقوش شوند. دانشجویان شخصیت، تمایلات و تجربیات گذشته‌شان را در تعامل آورده و این ویژگی‌های فردی بر تفسیرهای دانشجویان و پاسخ‌های آنان به موقعیت، تأثیر می‌گذارد.

¹ Self-image

چگونه اجتماعی شدن ایجاد می‌شود؟

تأثیرات بالقوه اجتماعی شدن به طور بارز در تعاملات دانشجویان با بیماران، مؤسسات، اساتید و همکلاسان مشاهده می‌شود. این فرآیند پیچیده است که چرا باعث می‌شود دانشجویان جوان در معرض پیام‌های متعدد آشکار و نهان قرار گیرند.

جریان اجتماعی شدن با این واقعیت که فقط تعداد کمی از پیام‌ها در فرآیندهای ارتباطی به طور آگاهانه یا روشن منتقل می‌شود، پیچیده‌تر می‌گردد.

بسیاری از پیام‌هایی که دانشجویان دریافت می‌کنند، از طریق «آموزش غیر آشکار» یا «درسنامه پنهان»¹ منتقل می‌شوند. این پیام‌ها هم کلامی و غیر کلامی، توسط پزشکان، بیماران، پرستاران و سایرین منتقل شده و ممکن است حتی با برنامه‌ریزی آموزشی رسمی تضاد داشته باشد.

تعامل بین دانشجو و بیمار در ارتباط با آینده بیمار تأثیر بسزایی دارد. در قضاوت حرفه‌ای شکل‌گیری تصویر ذهنی و مهارت‌ها، بسیار مهم است. دانشجو در نتیجه تماس با بیماران، می‌آموزد که نقش‌های دانشجو و پزشک را متعادل کرده و در صورت نیاز، از یکی برداشته و بر دیگری بیفزاید. مطالعات «اجتماعی شدن» نشان داده است دانشجویانی که بیمارانشان را در مراکز مراقبت‌های اولیه به عنوان پزشک درمان کرده‌اند و آن‌هایی که احساس نموده‌اند مشکلات بیمارانشان را به خوبی لمس کرده‌اند تمایل

¹ Hidden curriculum

بیشتری به ارتقاء تصویر ذهنی از خویش به عنوان یک پزشک دارند تا دانشجو، و این موضوع حتی در سال‌های اولیه دوره پزشکی نیز وجود دارد. تعامل با اساتید از تأثیرات مهم اجتماعی شدن است. تعامل با دستیاران و پزشکان، تبادل تجربه‌ها، ایده‌ها و داشتن فرصت‌هایی جهت مشاهده و ارزیابی اساتید بر پیشرفت تصاویر ذهنی دانشجویان از حرفه پزشکی و خودشان تأثیر دارد، چرا که آن‌ها هم اعضای از این حرفه هستند. البته برخی مطالعات نشان داده است عواملی که بر پیشرفت نگرش‌های دانشجویان پزشکی تأثیر می‌گذارند، در کشورهای مختلف متفاوتند. تعامل در بین دانشجویان نیز تأثیر بزرگ اجتماعی شدن است که واکنش‌های دانشجویان را در میان این تغییرپذیری متعادل می‌کند. تعامل میان دانشجویان پزشکی باعث پیشرفت فرهنگ دانشجو شده و آن‌ها را در یافتن راه‌هایی برای حل مشکلات یادگیری توانا می‌سازد.¹ فرهنگ دانشجویی، دانشجویان را با شرایط و مقررات دانشکده پزشکی هماهنگ می‌سازد، ضمن آن که اعطای برخی از آزادی‌ها و اختیارات در مسیرهای یادگیری باعث رشدشان می‌شود. دانشجویان فعالانه رفتارشان را با توجه به اهداف و نیازهای شخصی با مقررات دانشکده هماهنگ می‌سازند. برای مثال دانشجو باید به مقررات امتحانی تن دردهد و نگران نحوه آزمون‌ها باشد.

¹ Asefzadeh S, Ebadiazar F, 2005.

کیفیت متقابل اجتماعی شدن در این مثال آشکار است: دانشجویان به انتظارات دانشکده برای گذراندن امتحانات پاسخ می دهند.

چه مفاهیمی برای معلمان پزشکی وجود دارد؟

بهترین مفهوم این است که معلم پزشکی باید از مهارت‌های تعاملی که بر فرآیند اجتماعی شدن تأثیر می گذارد، آگاه باشد. اجتماعی شدن یک فرآیند دو جانبه برای دانشجویان در راستای کسب ظرفیت برای تأثیر بر رفتار اساتید و همچنین متأثر شدن از ایشان است.

امکان دارد معلمان، لزوم آن را دریابند؛ برای مثال، مقاومت دانشجویان در برابر مشارکت در اجرای سخنرانی‌های کوتاه در گردهمایی‌های بخش یا اظهار نظر و ارائه راه حل در جلسات گروهی حل مسأله.

عادت یادگیری غیرفعال باید کنار گذاشته شود تا در اثر تعامل و همکاری دو جانبه بین معلمان و دانشجویان فرآیند اجتماعی شدن دانشجویان توسعه یابد.

معلمان می توانند درون داد دانشجویان را در مورد تصمیم‌گیری‌های بالینی در هر سطحی که برای توسعه حرفه‌ای آنان متناسب است، بررسی کنند. موضوع مهم دیگر این است که معلمان باید درک و عملکرد دانشجویان را از الگوهای رفتاری خود، بازنگری و اصلاح کنند. در ارتباط با تبدیل دانشجو به همکار، بسیاری از معلمان مسئولیتشان را فقط ارائه یک الگوی خوب برای دانشجویان می دانند در حالی که این کافی نیست و نمی تواند به

تنهایی تأثیرگذار باشد و نمی‌توان از دانشجویان جهت دریافت و ترکیب ارزش‌ها و الگوهای رفتاری حرفه‌ای به صورت غیرفعال انتظار بالایی داشت. باید به دانشجویان کمک نمود تا در تجربه کردن، بحث و ارزشیابی رفتار حرفه‌ای خود فعال بوده و به تصویر ذهنی مناسبی دست یابند. البته تعدادی از آن‌ها از عهده چنین کاری برمی‌آیند ولی بسیاری نیز فشارهای زیادی را در جریان تطابق با نقش حرفه‌ای خود تجربه می‌کنند.

مطالعات مختلف نشان داده است که مهارت‌های فنی بیش از سازگاری شخصیتی و روانی اجتماعی هدف آموزش پزشکی قرار گرفته و نقش حرفه‌ای پزشکی بیشتر به جنبه‌های تکنیکی آن محدود شده است و از آن جایی که دانشکده‌های پزشکی، مهارت‌های انسانی و نگرش دانشجویان را ارزیابی نمی‌کنند، اساتید از رویدادهایی که دانشجو با آن‌ها در چالش است آگاه نمی‌شوند.

معلم چه می‌تواند انجام دهد؟

استادهایی که به فرآیندهای اجتماعی شدن حساس هستند می‌توانند فرصت‌هایی را برای نقش پزشک در محیط آموزشی فراهم کرده و بازخوردی همراه با بصیرت داشته باشند.

استادان می‌توانند با واضح کردن «درسنامه پنهان»¹، با آشکار نمودن جنبه‌های شناختی استدلال بالینی و جنبه‌های ادراکی و احساسی و کاوش در

¹ Hidden Curriculum.

مفاهیم عملکردهای بالینی مناسب نه فقط از دیدگاه پزشکی بلکه از نقطه نظرهای پزشک، بیمار و جامعه، به پیشرفت حرفه‌ای کمک کنند.

معلمین می‌توانند به دانشجویان جهت توسعه دیدگاه صحیح نسبت به مسئولیت حرفه‌ای نیز کمک کنند. این کار با بررسی موقعیت‌های تنش‌زا و ایجاد جلسات بحث گروهی و دریافت پاسخ‌های متنوع از سوی دانشجویان دیگر و با همکاری پزشکان مجرب امکان‌پذیر است. در این راه اجرای برنامه‌های آموزش مهارت‌های مصاحبه و مشاوره با بیماران^۱، روابط انسانی و اخلاق پزشکی، همراه با اجرای برنامه‌ای سرپرستی دانشجویان توسط دستیاران (منتورشیپ)^۲ و آموزش‌های مقطعی (کارگاهی) که به عنوان مکمل برای دانشجویان بالینی ترتیب داده شود، مؤثر خواهد بود و چون دستیاران فاصله سنی کمی با دانشجویان دوره کارورزی دارند و خود به تازگی این دوره را طی کرده‌اند می‌توانند بهتر تجربه‌ها و ادراک خود را به آنها منتقل کنند.

به طور خلاصه، پیوستن به جامعه پزشکی و پزشک شدن یک فرآیند تکامل شخصی است و نیاز به زمان و فضا و کسب مهارت تجربی دارد، همچنین بازتاب تجربه، ضرورت مهمی در آموزش پزشکی است که باید به شیوه‌های مناسب منتقل شود.

^۱ بنگرید به فصل ۴.

^۲ بنگرید به فصل ۹.

ورزش اندیشه ۲

• به عنوان دستیار، آیا می‌توانید رفتارهای «آموزش غیرآشکار» خود را مرور کنید؟ چه نقاط قوت و ضعفی را در خود می‌یابید؟ آن‌ها را فهرست کنید:

• با دانشجویان خود در مورد رفتارهای مؤثر حرفه‌ای (پزشکی) بحث کنید.

• سعی کنید دانشجویان را به خود انتقادی ترغیب کنید.

• چه نتیجه‌ای گرفتید؟